

Pregledni rad

UDK 330.34:324(4-672EU)“2019“

DOI 10.7251/SVR2020179S

NOVI TOKOVI U EVROPI POSLE IZBORA ZA EVROPSKI PARLAMENT 2019. GODINE

Dr Jasminka Simić¹

Apstrakt: Ugovor iz Lisabona (2009) sadrži član o ulozi nacionalnih parlamenata i uputstva za rad Evropskog parlamenta sa nacionalnim parlamentima u zakonodavnom postupku, što podrazumeva i uzajamne konsultacije o tekućim aktivnostima. Najveća izlaznost u poslednjih 20 godina (51%) i rezultati najnovijih izbora za Evropski parlament (2019) pokazali su da su evropski izbori postali značajni kao nacionalni. Građani zahtevaju da se poštuju ljudska prava i slobode (pitanje migracija), žele da iskoriste svoje pravo da učestvuju u odlučivanju u oblastima javnog života koja prevazilaze nacionalne okvire (ekologija) i u smenjivanju političke elite (samo mali broj njih glasalo je za status quo). Sada je na poslanicima Evropskog parlamenta, kojima je Ugovorom iz Lisabona obezbeđen veći uticaj na politički pravac Evrope, da to što građani žele sprovesti u praksi, prvo izborom novih čelnika evropskih institucija, zatim sprovođenjem svojih zakonodavnih, finansijskih i kontrolnih nadležnosti i kroz debatu o budućem uređenju Evropske unije uz pouke iz pandemije kovida 19. Cilj ovog rada jeste da analizom izbornih rezultata i komparacijom sa prethodnim izborima ukaže na glavne tokove političko-ekonomskih i institucionalnih promena, odnosno, da razmotri odgovor na pitanje da li će se EU kretati ka federalizaciji i Sjedinjenim Državama Evrope, što podržava francuski predsednik Emanuel Makron, i proširenju nadležnosti evropskih institucija na oblasti koje pripadaju nacionalnim državama, ili ka nacionalnom suverenitetu, za šta se zalagala Velika Britanija (to je rezultiralo bregzitom i prvim izlaskom jedne države iz Evropske unije). Pobjeda populista u Mađarskoj, Poljskoj i Italiji i dobri izborni rezultati partije „Zeleni“ u Nemačkoj, Luksemburgu i Finskoj održavaće na površini spor između nacionalnih država i nadnacionalnog karaktera Unije, čije će rešenje imati i javni (društveni) i naučni značaj.

Ključne reči: *Evropski parlament, nadnacionalna unija, suverenitet, populizam, pokret zelenih, pandemija kovida 19*

¹ Naučni saradnik, novinar – urednik u Radio-televiziji Srbije, Beograd, e-mail: jassminka2002@yahoo.com

UVOD

Evropski parlament proistekao je iz Zajedničke skupštine, institucije Evropske zajednice za uglj i čelik (1952), sastavljene od 78 predstavnika koji su birani u parlamentima država članica ili na opštim direktnim izborima. Oni su imali savetodavnu i kontrolnu ulogu i mogli su da izglasaju nepoverenje Visokoj vlasti, izvršnom telu Zajednice, zbog nestručnosti, povrede prava ili korupcije. Prvi predsednik Zajedničke skupštine bio je Pol Henri Spak.

U članu 137. Ugovora o osnivanju Evropske ekonomske zajednice (EEZ), navedeno je da Evropski parlament čine „predstavnici naroda država ujedinjeni u Zajednicu“. Od osnivanja Evropske unije, 1957. godine, Evropska parlamentarna skupština bila je kombinovana institucija Zajednice za uglj i čelik, Euroatoma i Evropske ekonomske zajednice sastavljena od 142 delegata nacionalnih parlamenata država članica (dvostruki mandat) (Dinan, 2010: 89-90). Takva situacija bila je do 1979. godine kada su održani prvi direktni izbori.² Od tada, Evropski parlament predstavlja jedinu instituciju u Evropskoj uniji sa direktnim mandatom naroda. Proces proširenja organizacije uticao je na povećanje broja članova Parlmenta na 751. Poslanici u Evropskom parlamentu biraju se na nacionalnom nivou, tj. biraju ih glasači u svakoj državi članici, ali njihova zastupljenost nije proporcionalna broju stanovnika, Tako je broj stanovnika Velike Britanije 150 puta veći nego u Luksemburgu, koji ima samo 14 puta manje sedišta u Parlamentu. Ovakav sistem mogao je da se prihvati ne samo zbog zaštite interesa malih država, već i zbog toga što su članovi Parlamenta udruženi prema partijskoj pripadnosti.

Međutim, posle izbora, oni se grupišu u saveze prema partijskoj, a ne nacionalnoj osnovi, čineći tako „evropsku partijsku porodicu (Evropska narodna partija, Grupa Socijalista i demokrata, Liberali). U članu 4. Akta o izboru zastupnika Evropskog parlamenta putem neposrednih opštih izbora navodi se da će „zastupnici glasati pojedinačno i u skladu sa svojim ličnim uverenjima. Neće biti vezani uputstvima, niti će primati obavezujuće naloge“.³ Ova odredba ukazuje na postojanje predstavničkog mandata, sa ciljem da se ojača identitet Zajednice i ideji nacionalne suverenosti država članica suprotstavi ideja Zajednice kao transnacionalnog kohezionog tela. Rad Evropskog parlamenta obavlja se u 20 ko-

2 Plenarne sednice Evropskog parlamenta održavaju se u Strazburu (Francuska), službene prostorije evroposlanika, sastanci komisija i pojedina plenarna zasedanja su u Briselu (Belgija), dok je administracija smeštena u Luksemburgu.

3 „Akt o izboru zastupnika Evropskog parlamenta putem neposrednih opštih izbora“, potpisan je u Briselu 20. 09. 1976. godine, stupio je na snagu 1. 07. 1978, *Official Journal*, L278/1, 1976.

misija i 2 potkomisije, u skladu sa komisijama Evropske komisije odakle stižu zakonodavni predlozi. Evropski parlament ima zakonodavne, budžetske, kontrolne i ostale nadležnosti koje su se kroz institucionalne reforme u Evropskoj uniji dograđivale, da bi Ugovorom iz Lisabona (2009) skoro uspostavljena ravnoteža između evropskih institucija i uloga Evropskog parlamenta izjednačena sa ulogom Evropskog saveta u zakonodavnom i budžetskom postupku (Casterede, 2007: 124-128).

U pojedinim oblastima, Evropski parlament ima ulogu ekvivalentnu onoj koju parlamenti imaju na nacionalnom nivou, i u tim oblastima, njegova uključenost u politički proces pozitivno je promenila prirodu odlučivanja u Evropskoj uniji. Iako je Evropski parlament stekao veću zakonodavnu ulogu, još postoji „demokratski deficit“ u odnosu na osnovne nadležnosti nacionalnog parlamenta: da bira vladu i predlaže zakonodavstvo. Evropski parlament ne može da imenuje članove Evropske komisije, već samo da potvrdi ili odbije njihov izbor i da bira njenog predsednika, i nije nadležan da pokreće inicijativu za donošenje komunitarnih propisa. Zbog toga je u „nemogućnosti da mobiliše glasače za petogodišnje izbore“ (Baylis & Smith, 2001: 503). Tako je prosečna izlaznost širom EU bila ispod 50%, što je niže od izlaznosti na nacionalnim izborima u državama članicama Unije.

Evropski parlament predstavlja javni forum za šire političke debate u cilju realizacije i očuvanja interesa građana; redovno obaveštava nacionalne parlamente država članica o svojim aktivnostima, dok njegovi odbori redovno pozivaju predstavnike nacionalnih parlamenata na svoje sednice kako bi raspravljali o novim zakonodavnim predlozima Evropske komisije; poseduje direktne veze sa parlamentima država nečlanica.

Kao predstavnik 500 miliona građana Evrope, Evropski parlament i njegovi poslanici stiču sve veći uticaj na određivanje političkog pravca Evrope i učestvuju u stvaranju evropske politike. Pravo građanske inicijative ustanovljeno Ugovorom iz Lisabona omogućava da milion građana iz najmanje četvrtine država članica traži od Evropske komisije da predloži novi zakon u oblasti za koju je nadležna. Organizator građanske inicijative je odbor sastavljen od najmanje sedam građana EU koji žive u sedam različitih država članica i imaju jednu godinu da prikupe potrebnu podršku. Potpise moraju da overe nadležne vlasti iz svake od država članica. Organizatori uspešnih inicijativa imaju pravo da učestvuju na saslušanju u Evropskom parlamentu. Komisija ima tri meseca da razmotri inicijativu i odluči kako će delovati. Ovom inicijativom dopunjeno je pravo građana država članica EU na podnošenje peticije Evropskom parlamentu i pravo žalbe ombudsmanu u skladu sa Ugovorom iz Matrihta

(European Parliament, 2019). Praktični aranžmani, uslovi i procedura za građasku inicijativu utvrđeni su uredbom 211/2011 koju su usvojili Evropski parlament i Savet i primenjuje se od 01. 04. 2012. Prva inicijativa pod nazivom „Bratstvo 2020“ pokrenuta je u maju 2012. godine, ali zbog nedovoljnog broja potpisa, nije uspeła. Prva inicijativa za koju je sakupljeno 1,8 milion potpisa pokrenuta je 21. 03. 2013. godine pod nazivom „Čista voda“ i imala je javnu raspravu 2014. godine u Evropskom parlamentu. Komisija je usvojila saopštenje i 01. 07. 2015. godine objavljen je plan za ocenu direktive o pitkoj vodi. Inicijative koje su podnete u 2019. godini su: „Zaštita pčela i poljoprivrednika“, „Akcija za hitno reagoвање u oblasti klime“, „Zaustavljanje korupcije u Evropi“, „Okončanje ere plastke u Evropi“, itd. Kao odgovor na pandemiju kovid 19 koja se u decembru 2019. godine pojavila u Kini i brzo proširila na Evropu i ostatak sveta, novoformirani Evropski parlament je održao nekoliko vanrednih zasedanja i usvojio odluke u okviru sveobuhvatnog plana Evropske unije u prevladavanju zdravstvene krize.

Autor u radu koristi analizu sadržaja dokumenata i komparativnu metodu kako bi se kroz rezultate evropskih izbora 2019. godine sagledao budući razvoj Evropskog parlamenta i međuinstitucionalna saradnja u Uniji, istovremeno konceptualizacije evropske integracije i modalitete budućeg razvoja Evropske unije koji se kreću između dva toka, supranacionalnog do međuvladinog.⁴

KARAKTERISTIKE EVROPSKOG PARLAMENTA

Članovi Evropskog parlamenta nisu zamišljeni kao nacionalni, već kao politički predstavnici i grupišu se prema pripadnosti političkim partijama, a ne prema državljanstvu. Trenutno ima 7 političkih grupa, Od 2009. godine uslov za priznavanje političke grupe je okupljanje 25 članova Evropskog parlamenta iz 7 različitih država.⁵ Jednom priznata politička grupa dobija finansijsku podršku od Evropskog parlamenta i ima obezbeđena mesta u odborima, što su podsticaji za formiranje novih grupa (Simić, 2010: 92). Članovi Evropskog parlamenta koji ne pripadaju nijednoj političkoj grupi poznati su kao nevezani članovi i prisutni su u novom sazivu Parlamenta posle izbora 2019. Ovakve političke grupaci-

4 Rad je rezultat istraživanja i deo sistematskog izučavanja Evropskog parlamenta i uloge ove institucije u procesu odlučivanja u Evropskoj uniji.

5 Svoje mesto u Evropskom parlamentu izgubila je grupa za Evropsku slobodu i direktnu demokratiju (EFDD) jer posle izbora 2019, nije uspeła da ispuni uslov i okupi predstavnike iz 7 država.

je koje sačinjavaju zametak evropskih političkih stranaka formirale su se već posle prvih direktnih izbora 1979. godine.

Poslovnikom o radu Evropskog parlamenta određena su ovlašćenja političkih grupa koja se odnose na proceduru rada na pleniranim zasedanjima. U granicama svojih ovlašćenja grupe mogu da zahtevaju održavanje debate o aktuelnom problemu, ili da se o tome razgovara tokom vremena određenog za postavljanje pitanja, da traže zaključenje debate, njen prekid ili odlaganje, da zahtevaju da se postupak glasanja sprovede prozivanjem ili poimenice, imaju pravo da učestvuju u sastavu interparlamentarnih delegacija i da određuju njihove članove. Političke grupe imaju mogućnost da preko svojih potpredsednika u Birou Evropskog parlamenta izvrše uticaj na donošenje odluka koje se tiču Parlamenta. Aktivno učestvuju u utvrđivanju dnevnog reda. Svaka politička grupa ima predstavnika u parlamentarnim komisijama. Organizuju kolokvijume, studijske dane, izdavanje informativnih biltena. Imaju sopstvena sredstva koja su uneta u budžet Evropskog parlamenta kao i svoj poseban sekretarijat (Simić, 2010: 95-96).

STRANAČKA STRUKTURA POLITIČKIH GRUPA U EVROPSKOM PARLAMENTU

Evropska narodna partija (EPP) je grupa konstituisana 23. 06. 1953. godine i tada je imala 38 članova. Sastavljena je od proevropskih Hrišćanskih demokrata koje predvodi nemačka partija Hrićansko-demokratska unija i Hrišćansko-socijalna Unija Bavarske, uz mađarsku nacionalističku partiju „Fides“ premijera Viktora Orbana, i partije desnog centra drugih država članica Unije. Ova grupa je na prvom mestu po broju sedišta u Evropskom parlamentu od izbora 1999. godine do danas, uprkos problemima koje su partije ove orijentacije imale u Italiji, Španiji, Francuskoj i Nemačkoj na izborima 2019. godine.

Progresivna alijansa Socijalista i Demokrata (S&D) je grupa konstituisana 23. 06. 1953. godine i tada je imala 23 člana. Čine je partije levog centra proevropskih socijaldemokrata iz Italije, Nemačke i Velike Britanije (Laburistička partija). Druga je po brojnosti politička grupa u Evropskom parlamentu u poslednjih 20 godina. Na izborima 2019. godine, izgubila je vodeće mesto u Italiji, Francuskoj, Nemačkoj i Holandiji, ali je ojačala u Španiji.

Grupa Obnova Evrope (RE), ranije poznata kao ALDE (Alijansa liberala i demokrata za Evropsku grupu), pripada političkom centru i proevropski je orijentisana. Čini je Liberalna grupa iz Francuske, koja je

najbrojnija, zatim Velike Britanije, Španije i Rumunije. Partija „Republika u pokretu“ francuskog predsednika Emanuela Makrona pridružila se ovoj grupaciji 2019. godine.

Zeleni/Evropska slobodna Alijansa (Greens/EFA) predstavlja evropski ekološki pokret sa najbrojnijom partijom „Zeleni“ iz Nemačke. Oni čine parlamentarni blok sa regionalistima iz Katalonije, Velsa i Škotske.

Grupa Identitet i Demokracija (ID) predstavlja krajnju desnicu, evroskeptičnu grupu u čijem sastavu su „Liga“ iz Italije koju predvodi Matteo Salvini i „Nacionalno okupljanje“ iz Francuske koje predvodi Marine Le Pen, „Alternativa za Nemačku“ iz Nemačke i „Sloboda“ iz Holandije i Austrije.

Evropski konzervativci i reformisti (ECR) je grupa koja obuhvata umerene evroskeptike, konzervativce, kao što su Konzervativna partija iz Velike Britanije i partija „Prava i pravde“ iz Poljske. Nova ultranacionalistička partija „Glas“ iz Španije koja neguje nasleđe generala Fransiska Franka pridružila se grupi 2019. godine.

Evropska ujedinjena levica/Nordijska zelena levica (GUE/NGL) je grupa koju čini krajnja levica koja se protivi fiskalnim merama štednje i poslovnoj politici EU i u čijem sastavu su „La France Insoumise“ iz Francuske, „Linke“ iz Nemačke, „Podemos“ iz Španije i „Siriza“ iz Grčke.

Neupisani (NI) su članovi koji nisu vezani ni za jednu političku grupaciju u Evropskom parlamentu i obuhvataju partije „Bregzit“ iz Velike Britanije, „Pokret 5 zvezdica“ iz Italije i „Zlatna zora“ iz Grčke.

Kao što se iz navedenih primera može videti struktura političkih grupa je višencionalna, a parlamentarne koalicije se formiraju prema klasno-interesnom, a ne prema nacionalnom principu. Čak su i u polukružnoj dvorani Evropskog parlamenta raspoređeni prema političkim grupama kako bi simbolizovali ideološku solidarnost.

Budući da je vlada Velike Britanije, u skladu sa članom 50/2 Ugovora o EU, obavestila Evropski savet (29. 03. 2017) o nameri da napusti Evropsku uniju i da se, u skladu sa tim, dvogodišnji okvir za pregovore i zaključivanje sporazuma o povlačenju završava 29. 03. 2019. godine, osim ako Evropski savet u dogovoru sa Velikom Britanijom jednoglasno ne odluči da produži taj period, Evropski parlament je istakao da se važeća podela mandata u Evropskom parlamentu, utvrđena odlukom Evropskog saveta 2013/312/EU, primenjuje samo na parlamentarni mandat 2014-2019. i da je potrebna nova odluka o sastavu Evropskog parlamenta za mandat 2019-2024. Postignut je dogovor da se posle bregzita i izlaska Velike Britanije iz EU, broj poslanika u Evropskom parlamen-

tu smanji sa 751 na 705, tako što bi se preostala mesta rasporedila ostalim članicama. Utvrđeno je da se za parlamentarni mandat 2019-2024, u slučaju izlaska Velike Britanije, broj predstavnika u Evropskom parlamentu, koji su izabrani u svakoj državi članici, rasporedi na sledeći način: Belgija 21, Bugarska 17, Republika Češka 21, Danska 14, Nemačka 96, Estonija 7, Irska 13, Grčka 21, Španija 59, Francuska 79, Hrvatska 12, Italija 76, Kipar 6, Letonija 8, Litvanija 11, Luksemburg 6, Mađarska 21, Malta 6, Holandija 29, Austrija 19, Poljska 52, Portugalija 21, Rumunija 33, Slovenija 8, Slovačka 14, Finska 14, Švedska 21 (European Parliament resolution on the composition of the European Parliament, Annex, *Article 3, 2018*). Premijer Velike Britanije Boris Džonson i predstavnici Evropske unije potpisali su sporazum o izlasku Ujedinjenog Kraljevstva iz Evropske unije (24. 01. 2020), koji je Evropski parlament potvrdio (29. 01. 2020), da bi 31. 01. 2020. i zvanično ova zemlja izašla iz članstva EU (European Parliament, 2020).

EFEKTI EVROPSKIH IZBORA

Izbori za Evropski parlament, koji su održani 23-26. 05. 2019. godine, bili su značajni kako u pogledu rezultata (porast uticaja antisistemskih partija) tako i za budućnost Evropske unije (federalistička ili konfederalistička). Prateći institucionalni rast Evropskog parlamenta, redovne petogodišnje izbore, kao i dešavanja u Evropskoj uniji, može se primetiti da je vladala slaba zainteresovanost za evropske izbore i odluke o novim čelnicima evropskih institucija. Rezultat toga je opadanje izlaznosti građana od prvih direktnih izbora za Evropski parlament, 1979, kada je izlazila 61,99%; 1984-58,98%; 1989-58,41%; 1994-56,67%; 1999-49,51%; 2004-45,47%; 2009-43%; 2014-43,09%. Ta silazna putanja je prekinuta na izborima u 2019. godini, kada je izlaznost iznosila 51% i bila najveća u poslednjih 20 godina. Na prvom mestu bila je Malta sa 72,7%, mada treba uzeti u obzir da je izlazak na izbore u ovoj zemlji, Belgiji i Luksemburgu, obavezan. Slovačka je sa 22,7% skoro udvostručila izlaznost u odnosu na izbore 2014, što je i dalje najniže u EU.

Zbog toga što se evropski parlamentarci ne udružuju po svojoj nacionalnoj već partijskoj pripadnosti, do sada su evropski izbori često bili u senci nacionalnih parlamentarnih izbora. Sada se pokazalo da su evropski izbori postali značajni kao nacionalni. Na to su uticali unutrašnji i spoljni faktori:

1. Zahtevi građana jednaki su na evropskom i nacionalnom nivou i odnose se na: poštovanje ljudskih prava i sloboda (pitanje migra-

- cija); prava građana da učestvuju u odlučivanju u oblastima javnog života koja prevazilaze nacionalne okvire (ekologija); smenjivanje političke elite (samo mali broj njih glasalo je za status quo).
2. Institucionalna (unutrašnje reforme), finansijska (kriza u evrozoni) i strateška (ukrajinski sukob i ekonomske sankcije prema Rusiji) kriza u Evropskoj uniji, uticale su na rezultate izbora za Evropski parlament 2014. godine sa produženim efektom na izbore u 2019. godini, stvarajući kod građana percepciju o potrebi mobilizacije sa krajnjim ciljem da se Unija stabilizuje na unutrašnjem i spoljnom planu.
 3. Građani Evropske unije do sada su se suočavali sa izazovima proširenja organizacije, međutim u periodu između dva izborna ciklusa za Evropski parlament, 2016. godine, prvi put i sa mogućim posledicama izlaska države članice – Velike Britanije, iz Unije, što je stvorilo visok stepen neizvesnosti kod naroda i njihovih čelnika u pogledu budućeg funkcionisanja EU i modaliteta saradnje, posebno ekonomske i finansijske, sa Velikom Britanijom.
 4. U suočavanju sa izazovima koji potiču iz međunarodnog okruženja, poput protekcionističke politike predsednika Sjedinjenih Američkih Država, Donalda Trampa, uzajamnih ekonomskih sankcija sa Rusijom ili prodorom Kine na Zapad kroz mega projekat „Jedan pojas, jedan put“, zaštite životne sredine i klimatskih promena, EU je pokazala da je jaka, jer su građani duboko svesni da bi takvi spoljašni problemi mogli da dovedu do implozije unutar Unije.

REZULTATI IZBORA ZA EVROPSKI PARLAMENT 2019.

Posle izbora za Evropski parlament 2019. godine, na kojima je učestvovala i Velika Britanija, 751 sedišta raspoređeno je između političkih grupa na sledeći način: Evropska narodna partija (EPP) 182, Grupa Progresivna alijansa Socijalista i Demokrata (SDA) 154, Obnova Evrope (RE) 108, Zeleni/Evropska slobodna alijansa (Green/EFA) 74, Identitet i demokratija (ID) 73, Evropska konzervativna i grupa reformista (ECR) 62, Konfederalna grupa Evropske ujedinjene levice-Nordijska leвица zelenih (GUE/NGL) 41, Nevezani članovi (NI) 57.

Tabela 1.

Rezultati izbora za Evropski parlament, 2019

Izvor: European Parliament 2019 Elections Results, pristupljeno: 30.09.2019.

POLITIČKA GRUPA	BROJ SEDIŠTA	% OSVOJENIH GLASOVA
Evropska narodna partija (Group of the European People's Party, Christian Democrats, EPP)	182	24,2
Grupa Socijalista i Demokrata (Group of the Progressive Alliance of Socialists and Democrats in the EP, S&D)	154	20,5
Obnova Evrope (Renew Europe - nekadašnji Savez Liberala i Demokrata za Evropu, ALDE)	108	14,4
Zeleni/Evropski slobodni savez (The Greens/European Free Alliance, Green/EFA)	74	9,8
Identitet i demokratija (Identity and Democracy, ID)	73	9,7
Evropski konzervativci i reformisti (European Conservatives and Reformists ECR)	62	8,3
Evropska ujedinjena levica/Nordijska levica Zelenih (European United Left/Nordic Green Left, GUE/NGL)	41	5,5
Nevezani članovi (Non-attached members-members not belonging to any political group, NI)	57	7,6

Evropska narodna partija izgubila je 29 sedišta u odnosu na izbore 2014. godine, dok je grupa Socijalista i Demokrata izgubila čak 38 sedišta, ali su obe grupe ostale na vodećim pozicijama. Paradoks je da je na evropskim izborima najbolji rezultat ostvarila partija „Bregzit“ Najdžela Faraža (31,7% glasova) koja se zalagala za izlazak Velike Britanije iz EU i bez dogovora (31. 10. 2019) uz obećanje da će sprovesti globalne reforme britanskog političkog sistema.⁶ Najveći porast u pogledu broja sedišta u Evropskom parlamentu ostvarili su centristi i liberali–ALDE, čak 40 sedišta više. „Zeleni“ su postignutim dobrim rezultatima i „ličnim rekordom“ u Nemačkoj (20,5%), Luksemburgu (18,9%) i Finskoj (16%) postali politički dobitnici ovih izbora i imaju 17 sedišta više u odnosu na prethodni saziv. Mobilizacija u pravcu „Zelenih“ pokazala je visok stepen svesti građana, posebno među mlađim generacijama, o postojanju ekološke urgentnosti, istovremeno su uspeli da i levici i desnici uzmu ekološke teme iz predizbornog programa. Ovim su ukazali na; a) potrebu Evropskog parlamenta da aktivnosti usmeri ka novim potrebama građana i društva, posebno što tema zaštite životne sredine prevazilazi nacionalne okvire i zahteva multilateralni pristup i angažovanje kako bi se

⁶ Glasači Engleske i Velsa snažno su podržali partiju „Bregzit“ Najdžela Faraža, nasuprot glasačima iz Škotske. Škotska nacionalna partija dobila je polovinu škotskih sedišta sa 38% glasova.

smanjile negativne posledice po čovečanstvo; b) izvesnu fragmentaciju u Evropskom parlamentu, opadanje podrške tzv. tradicionalnim partijama i traženje novih političkih snaga na oba politička pola.⁷

Rezultati izbora za Evropski parlament uglavnom ukazuju na budućí politički kurs zemalja članica Evropske unije, istovremeno su vrsta impičmenta za svakog nacionalnog političara. Na izborima za Evropski parlament 2019, izgubile su pojedine partije na vlasti, kao što su, radikalna levica u Grčkoj „Siriza“ bivšeg premijera Aleksisa Cipras (drugo mesto), koja je ubrzo izgubila vlast na nacionalnim parlamentarnim izborima, partija „Republika napred“ u Francuskoj predsednika Emanuela Makrona (drugo mesto), Konzervativna partija u Velikoj Britaniji bivše premijerke Tereze Mej (peto mesto). Populistički pokreti su napredovali i time su uticali na poremećaj višedecenijskog konsenzusa između snaga desnog i levog centra. Najbolje rezultate populistu su ostvarili u Mađarskoj (52,3%), Poljskoj (45,6%) i Italiji (34,3%), gde je deo njih zadržao vlast. Međutim, u odnosu na izbore 2014, populistički pokreti su u opadanju u Austriji i Holandiji. Najlošiji rezultati partija na vlasti zabeleženi su u Finskoj (14,6%), Holandiji (14,6%) i Sloveniji (15,6%). Ipak, ostaje mogućnost za postizanje kompromisa između dva vodeća bloka po ključnim temama za EU, od oblika uređenja, preko modela razvoja do odnosa sa SAD koji bi, zbog obostranih trgovinskih carina, bregzita i odnosa prema NATO-u mogao da se 2020 godine nađe na prekretnici.

Novi Evropski parlament zvanično je konstituisan 02. 07. 2019. u Strazburu, 61% saziva čine novi predstavnici, što je do sada najveće personalno obnavljanje. Povećano je učešće žena na 40% u odnosu na 37% u sazivu iz 2014. Najmlađi poslanik u Evropskom parlamentu je Kira Mari Peter-Hansen iz Danske (21 godina), a najstariji Silvio Berlusconi iz Italije (82 godine). Tokom konstitutivne sednice, poslanici su izabrali novog predsednika, Dejvida Sasolija, socijalistu iz Italije, četrnaest potpredsednika, kao i pet kvestora Parlamenta. Oni su takođe odlučivali o sastavu 20 parlamentarnih komisija i 2 potkomisije. Lideri političkih grupa izneli su prioritete svoje politike. Tokom prvih sastanaka parlamentarnih odbora u Briselu, poslanici su izabrali predsedavajuće i potpredsednike odbora (Parlement européen, 2019).

Rezultati izbora za Evropski parlament 2019. godine, reflektuju stav građana prema birokratiji u Briselu, istovremeno su i poruka liderima

7 Videti više u: Étienne Bassot, Ten issues to watch in 2019, In-depth analysis, *European Parliamentary Research Service, EPRS*, Research Service PE 630.352 – January 2019, Available from: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2019/630352/EPRS_IDA\(2019\)630352_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2019/630352/EPRS_IDA(2019)630352_EN.pdf), 15. 11. 2019.

na nacionalnom nivou, da su odstupili od izvornih vrednosti na kojima počiva Evropska unija i da u XXI veku žele ozbiljne i odgovorne čelnike radi sveukupnog napretka Evrope i čovečanstva.

PROCEDURA „PRVOG KANDIDATA“ ZA IZBOR PRESEDNIKA EVROPSKE KOMISIJE

Posle izbora za Evropski parlament sve evropske institucije biraju nove članove i predsednike. Politička, geografska i rodna pripadnost odlučujući su kriterijumi za izbor čelnika evropskih institucija. Predsednik Evropskog parlamenta, 14 potpredsednika i članovi 20 komisija i 2 potkomisije nadležni za rad ove institucije biraju se uobičajeno početkom jula. Takođe, bira se predsednik Evropskog saveta i predsednik i članovi Evropske komisije, Visoki predstavnik za spoljnu i bezbednosnu politiku i predsednik Evropske centralne banke.

Najjači pokazatelj uspostavljenih „radnih“ veza između Evropskog parlamenta i Evropske komisije je procedura „prvog kandidata“ („Spitzenkandidaten“) prilikom izbora predsednika Evropske komisije (Consolidated version of the Treaty on European Union/Title III, 2009). Ugovorom iz Lisabona predviđeno je da se prilikom njegovog izbora uzmu u obzir rezultati evropskih izbora, odnosno, da to bude prva ličnost na pobedničkoj listi.

U rezoluciji usvojenoj 07. 02. 2018. godine,⁸ Evropski parlament je potvrdio svoju podršku proceduri „prvog kandidata“ (stav 1), jer to odražava međuinstitucionalnu ravnotežu između Parlamenta i Evropskog saveta, kako je predviđeno Ugovorima EU, i predstavlja nastavak jačanja parlamentarne dimenzije Unije (stav 2). Nepoštovanjem procedure „prvog kandidata“, Evropski savet rizikuje da na odobrenje Parlamentu podnese kandidaturu za predsednika Komisije koji neće imati parlamentarnu većinu (stav 3), uz upozorenje da će Evropski parlament odbaciti svakog kandidata u postupku izbora predsednika Komisije koji nije imenovan kao „prvi kandidat“ (stav 4). Ovaj postupak doprinosi transparentnosti, jer su kandidati za predsednika Komisije poznati javnosti pre evropskih izbora, a ne posle, kao što je ranije bio slučaj (stav 5). To podstiče političku svest građana i jača politički legitimitet Parlamenta i Komisije. Evropski parlament je naglasio da se proces „prvog kandida-

⁸ Dodatno pogledati: European Parliament decision of 7 February 2018 on the revision of the Framework Agreement on relations between the European Parliament and the European Commission, (2017/2233(ACI)),1-17, 2018, Available from: http://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2018-0030_EN.html, 16. 11. 2019.

ta“ pokazao uspešnim posle izbora za Evropski parlament 2014. godine i nadaju se da će se posle izbora 2019. godine takva praksa ustaliti i da će proces „prvog kandidata“ postati norma (stav 9).

Posle izbora za Evropski parlament 2014, ovoj odredbi se protivio bivši britanski premijer Dejvid Kameron, čiji je stav bio da Evropski savet, koji čine osobe birane na nacionalnim izborima, treba da odlučuje o novom predsedniku Evropske komisije, a ne članovi Evropskog parlamenta. Ipak, tada je prihvaćen princip „prvog kandidata“ i shodno tome imenovan je Žan Klod Junker, desničar iz Luksemburga, uz podršku nemačke kancelarke Angele Merkel. Slična situacija ponovila se posle izbora za Evropski parlament 2019, kada je nemačka kancelarka Angela Merkel podržala kandidata sa pobedničke liste desnog centra, nemačkog konzervativca Manfreda Vebera, koji nije dobio većinu u evropskim institucijama i podršku pojedinih država članica Unije. Njegovom imenovanju se usprotivio francuski predsednik Emanuel Makron koji je predložio kandidate pripadnike liberala i socijalista, poput Mišela Barnieja iz Francuske, zvaničnog pregovarača EU za brexit. U konkurenciji je bio i Frans Timermans, socijalista iz Holandije, ali su se njegovom izboru protivile Mađarska i Poljska, zbog kazni koje im je uputio za kršenje evropskih zakona. Nesuglasice u odnosima između kancelarke Angele Merkel i predsednika Emanuela Makrona predstavljale su iznenađenje, ali su bile deo „postizbornog efekta“, jer institucionalni sukob niko nije želeo. U pronalaženju kompromisnog rešenja pomogao je odlazeći predsednik Evropskog saveta, Donald Tusk, koji je istakao princip rodne ravnopravnosti zagovarajući postavljanje žena na najznačajnije evropske funkcije. Njegov argument je bio da u odlazećem sazivu Evropske komisije, od 28 komesara samo su dve žene. To je delimično prihvaćeno i za predsednicu Evropske komisije izabrana je Ursula fon der Lejen, ministarka odbrane Nemačke i saradnica kancelarke Merkel. Izbor predsednika i novog personalnog sastava Evropske komisije odobrava Evropski parlament.

PROCEDURA „SASLUŠANJA“ KANDIDATA ZA EVROPSKE KOMESARE

Posle izbora predsednika Evropske komisije, sledi postupak u kome Evropski parlament daje saglasnost za izbor kandidata za evropske komesare (član 17 (7) Ugovora o EU). Novoimenovani predsednik dodeljuje resore kandidatima za komesare koje su predložile nacionalne vlade. Od 1994. godine Evropski parlament je pokrenuo proceduru parlamen-

tarnih saslušanja kandidata za komesare pre zvaničnog davanja saglasnosti za njihov izbor. Ciljevi saslušanja su da se proceni „opšta stručnost, evropska posvećenost i lična nezavisnost kandidata. On treba da pokaže znanje o budućem resoru i komunikacijske veštine. Parlament će posebnu pažnju obratiti na poštovanje principa rodne ravnopravnosti“ (European Parliament, 2019).

Posle saslušanja predsedavajući i koordinatori sastaju se radi evaluacije kvalifikovanosti kandidata za komesare i daju saglasnost. Noliko je mogućnosti: jednoglasno prihvataju ili odbijaju da daju saglasnost; prihvataju dvotrećinskom većinom i navode stavove manjine; u odstustvu dvotrećinske većine, zahtevaju dodatne informacije u pisanom obliku, a ukoliko koordinatori i dalje nisu zadovoljni sledi dodatno saslušanje od 1 sat i 30 minuta (European Parliament, 2019). Posle saslušanja i glasanja u Evropskom parlamentu, novi sastav Evropske komisije imenuje Evropski savet.

Posle evropskih izbora 2019, kandidati za komesare iz Mađarske, Rumunije i Francuske su odbijeni u Odboru za pravne poslove Evropskog parlamenta – u prva dva slučaja ustanovljen je sukob interesa. dok u trećem slučaju evropski poslanici nisu bili zadovoljni odgovorima kandidatkinje tokom saslušanja. Umesto njih, zemlje su predložile nove kandidate, zbog čega je bio odložen početak rada nove Evropske komisije, planiran za 1. 11. 2019. Saslušani su novi kandidati, za proširenje i sedstvo, Oliver Varhelji (Mađarska), za transport Adina Valean (Rumunija), i za jedinstveno tržište i industriju Tjeri Breton (Francuska). Evropski parlament potvrdio je kandidature Rumunije i Francuske, ali je kandidat iz Mađarske, Varhelji, morao da odgovori na dodatna pitanja poslanika i zatim je dobio saglasnost Evropskog parlamenta.

Međuinstitucionalni sporazum o boljem donošenju zakona iz 2016. godine obavezuje Evropsku komisiju, Evropski parlament i Savet („tri institucije“) na međuinstitucionalnu saradnju, tako da posle imenovanja nove Evropske komisije, one razmenjuju mišljenja o glavnim ciljevima politike i svojim prioritetima za novi mandat i vode dijalog pre i posle usvajanja godišnjeg programa rada Evropske komisije (European Parliament, 2016).

PODRŠKA EVROPSKOG PARLAMENTA DRŽAVAMA ČLANICAMA TOKOM PANDEMIJE KOVIDA 19

Najveći izazov koji se pojavio pred novoformiranim evropskim institucijama postala je zdravstvena kriza prouzrokovana pandemijom kovid 19, koja je ubrzo prerasla u „krizu međusobnog poverenja“. Zatvorene su nacionalne unutrašnje i spoljne granice Šengenske zone kako bi se zaustavilo širenje epidemije, čime je ugrožena sloboda kretanja ljudi, jedan od osnovnih principa na kojima počiva jedinstveno tržište EU. Osim toga, pojavila se oštra konkurencija među državama članicama tokom nabavke medicinske opreme iz Kine (respiratora, maski, rukavica), a zabranjen je i izvoz domaćih deficitarnih medicinskih proizvoda u druge države članice, što je ugrozilo solidarnost, takođe jedan od osnovnih principa na kojima počiva EU. Predsednik Evropskog parlamenta Dejvid Sasoli uveravao je države i narode u Uniji da će ova institucija „nastaviti da obavlja svoje dužnosti i da nijedan virus ne može da blokira demokratiju“ (European Parliament, 2020).

Evropski parlament je na vanrednom plenarnom zasjedanju (26. 03. 2020) usvojio tri predloga za pomoć građanima i poslovnom sektoru u prevladavanju krize izazvane pandemijom kovid 19: 1) inicijativa o investiranju u iznosu od 37 milijardi evra iz raspoloživih fondova za zdravstveni sistem, mala i srednja preduzeća, tržišta rada i druge osetljive oblasti u državama članicama Unije; 2) proširenje Solidarnog fonda EU kako bi obuhvatio hitne zdravstvene potrebe, čime bi države na raspolaganju imale oko 800 miliona evra tokom 2020. godine; 3) privremeno suspendovanje pravila o aerodromskim slotovima, čime bi se sprečilo da avioni prazni lete tokom pandemije (European Parliament, 2020).

Evropski parlament je usvojio dodatne mere tokom vanrednog zasjedanja (16-17. 04. 2020) koje se odnose na: 1) utvrđivanje maksimalne fleksibilnosti za usmeravanje strukturnih fondova EU za građane koji to nisu iskoristili u borbi protiv širenja pandemije kovid 19; 2) pojačanu podršku za sektor ribarstva, poljoprivrednike u akvakulturi i proizvođače hrane u EU; 3) izdvajanja iz Fonda za evropsku pomoć najugroženijima.

Tabela 2.

Najteže pogođenih deset zemalja pandemijom kovid 19

Izvor: John Hopkins University

ZEMLJA	ZARAŽENI	PREMINULI
Sjedinjene Američke Države	1 927 428	110 028
Brazil	627 846	35 930
Rusija	344 481	5 851

Velika Britanija	287 621	40 625
Indija	257 157	7 206
Španija	241 550	27 136
Italija	234 998	33 899
Peru	191 758	29 155
Francuska	191 382	29 155
Nemačka	185 750	8 685

U okviru strategije EU za upravljanje pandemijom kovida 19 Evropska komisija je predložila mere: 1) obezbediti neophodne zalihe za zdravstveni sistem da bi se očuvao integritet jedinstvenog tržišta i proizvodnih i distributivnih lanaca; 2) smanjiti negativne posledice pandemije na dohodak zaposlenih i radna mesta kako bi se izbegli trajni efekti krize u ovoj oblasti; 3) očuvati firme i likvidnost finansijskog sektora radi podrške privredi; 4) obezbediti državama članicama EU da koordinirano deluju, uključujući ublažavanje pravila o državnoj pomoći i merama podrške.

Na osnovu navedenih mera vidljivo je da je Evropski parlament u ambijentu pandemije kovida 19 svoju pažnju i aktivnosti usmerio ka očuvanju ekonomske sigurnosti, ličnog zdravlja i socijalnih prava građana, što je prvenstveni cilj ove institucije. U skladu sa Međuinstitucionalnim sporazumom o boljem donošenju zakona (2016) uskladio je rad sa Evropskom komisijom koja je pokrenula plan za oporavak Evrope i stvaranje radnih mesta.

Plan je zasnovan na korišćenju sredstava iz budžeta EU (European Commission, 2020): 1) investicije i reforme, uključujući zelenu i digitalnu tranziciju, kroz mehanizam davanja grantova i zajmova radi sprovođenja planova za oporavak nacionalnih ekonomija u skladu sa utvrđenim polugodišnjim ciljevima Unije sa ukupnim budžetom od 560 milijardi evra, od čega je 310 milijardi namenjeno za grantove, a 250 milijardi za zajmove; 2) pomoć za oporavak i koheziju teritorija Evrope, kroz mehanizam fleksibilnih donacija za opštine, bolnice, kompanije, bez nacionalnog sufinansiranja, sa budžetom od 55 milijardi evra od 2020. do 2022; 3) podrška zelenoj tranziciji na putu ka klimatski neutralnoj ekonomiji sredstvima EU od 40 milijardi evra. Uz to, predviđena su sredstva od 15 milijardi evra za Evropski fond za ruralni razvoj radi strukturalnih promena u skladu sa evropskim zelenim sporazumom i novom strategijom biodiverziteta (European Commission, 2020).

Uz saglasnost Evropskog parlamenta u decembru 2020. godine planirano je usvajanje izmenjenog Višegodišnjeg finansijskog okvira 2021-2027, odnosno, budžeta EU koji će obuhvatiti i stavke za prevladavanje ekonomske i socijalne štete zbog pandemije kovida 19 (Ibidem).

BUDUĆNOST UNIJE: PORUKE IZBORA ZA EVROPSKI PARLAMENT I POUKE IZ PANDEMIJE KOVIDA 19

Izbori za Evropski parlament 2019, obnovili su ključno pitanje koje se tiče budućnosti organizacije: da li će se Evropska unija kretati ka federalizaciji i proširenju nadležnosti evropskih institucija na oblasti koje pripadaju nacionalnim državama (npr. evropska vojska), što je suština ideje francuskog predsednika Emanuela Makrona o integrisanoj Evropi, odnosno formiranju Sjedinjenih Država Evrope; ili, ka nacionalnom suverenitetu, što zagovara Velika Britanija kroz bregzit i prvi izlazak države članice iz Evropske unije. Pobjeda populista u Mađarskoj, Poljskoj i Italiji, kao i ostvareni dobri rezultati partije „Zeleni“ u Finskoj (drugo mesto), Nemačkoj (treće mesto), Luksemburgu (treće mesto) ukazuju na tendenciju da se ovlašćenja sa nivoa Evropske unije vrata na nacionalne vlade. Ovim se nastavljaju teorijska razmatranja i sporovi u pogledu odnosa nacionalnih država i nadnacionalnog karaktera Unije, odnosno između federalističkog pristupa, koji podrazumeva transfer nadležnosti sa država na spoljnu vlast, i konfederalnog pristupa, koji podrazumeva da se odluke donose kolegijalno od strane predstavnika država članica kao takvih. To vodi poreklo iz vremena posle Drugog svetskog rata kada su se na „Haškom kongresu o Evropi (1948) pristalice federalizma (kontinentalci) suprotstavili pristalicama međuvladine saradnje (Britanci)“ (Siđanski, 2000: 102).

Jedan od učesnika ovog skupa bio je Altiero Spineli (član Evropskog parlamenta posle prvih direktnih izbora 1979) koji je smatrao da je jedini način da se prevlada prepreka tradicionalne državne strukture – direktno obraćanje narodu. On je 1984. godine predložio nacrt Ugovora o Evropskoj uniji, odnosno predlog za federalnu reformu institucija Zajednice, koji je odobrio Evropski parlament (Official Journal of the European Communities, 1984). Ovim Ugovorom predviđen je opšti sistem saodlučivanja između Evropskog parlamenta i Saveta uz većinsko glasanje u oblasti zakonodavstva, budžeta i imenovanja Komisije. Komisija bi imala potpunu izvršnu nadležnost koja bi joj, zajedno sa njenim pravom zakonodavne inicijative, omogućila da funkcioniše kao vlada. Nadležnost Suda pravde proširila bi se i na garantovanje osnovnih prava i sloboda. Na ovaj način, postojeće institucije dovele bi se u federalni odnos, što bi vodilo ka stvaranju ekonomske i monetarne unije sa ovlašćenjima u oblasti poreza i troškova EU. Spoljna i bezbednosna politika potpadale bi pod oblast Unije, a metod delovanja bio bi međuvladina saradnja, sve do donošenja odluke kojom bi ove oblasti stavile u nad-

ležnost institucija Unije. Nacrt Ugovora o EU bio je pokušaj da se prevlast međuvladinih odnosa u institucijama EU zameni sistemom ustavne vlade. Države članice, međutim nisu to prihvatile i umesto toga usvojile su Jedinstveni evropski akt (1986). Iako se nisu složile oko federelne reforme institucija Unije, postignut je značajan napredak ka tome uspostavljanjem prvenstva zakona Zajednice, jačanjem zakonodavnog uticaja Evropskog parlamenta, većinskim glasanjem za širi krug odluka Saveta.

Stoga, profesor evropskih odnosa i Evropske unije, Slobodan Samarđžić smatra da „kumulativno prenošenje nadležnosti u sve većem broju oblasti (tendencijskim u svim) na nivou zajednice, uz odlučivanje kvalifikovanom većinom u Savetu, saodlučivanje Parlamenta i izvršno-kontrolna uloga Komisije, podela zadataka između zajednice i država članica, sve to govori o prihvatanju određenih federalnih aranžmana u zajednici“ (Samarđžić, 1998: 47).

Sjedinjene Države Evrope za pojedine evropske političare poput belgijskog liberala Gija Verhofštata predstavljaju ne samo federalistički pogled na EU, već i „vrstu 'nju dila' koja bi posle duge debate mogla da definiše novi osnovni sporazum, poveže suverenitete i oživi proširenu Evropu, organizaciju evropskih država (ili konfederaciju država)“ (Fuše, 2009: 43). Liberalna opcija vidi Uniju kao ekonomsku celinu koja je samo jedan od stubova velikog zapadnog evroatlantskog tržišta u globalnoj konkurenciji. Na tom tragu, bivši britanski premijer Gordon Braun govorio je o „globalnoj, otvorenoj, fleksibilnoj i reformisanoj Evropi, jer ako EU izgubi svoju čvrstinu i sposobnost da odgovori na izazove globalizacije, to će oslabiti veze između 'velikih' država članica i deregulacija će pobediti“ (Fuše, 2009: 51). Između navedenih je opcija da EU izgradi doktrinu globalizacije polazeći od uređenog i rastućeg tržišta sa elementima socijalne Evrope. To podrazumeva blisku „vezu između regulacije (saradnja među vladama, sindikatima i parlamentima) i globalizacije i odbrane evropskog modela pod rastućim pritiskom novoindustrijalizovanih zemalja i globalnih sila: energija, klima, imigracija“ (Ibidem).

Kao što je autor rada u uvodnom delu istakao, dvostruki je ugao posmatranja na evropske integracije u teoriji međunarodnih odnosa: supranacionalni i međuvladin. Za pristalice supranacionalizma, politika je iznad nivoa države i shodno tome institucije na evropskom nivou dobijaju najveći značaj. S druge strane, međuvladin pristup posmatra državu kao najvažniji aspekt integracionog procesa i shodno tome koncentriše se na analizu politike između i unutar država. Bez obzira na to koja je teorija prihvatljivija, jasno je da „nijedna analiza EU nije komplet-

na bez analiziranja obe opcije - evolucije centralnih institucija i uticaja političkih aktera u državama članicama“ (Baylis & Smith, 2001: 500).

Evropska unija nije ni država ni nacija, njom upravljaju zakoni i ugovori i vlada se na osnovu kompromisa nacionalnih interesa. Pokušaji da se izbegne primena procesa „prvog kandidata“ u izboru predsednika Evropske komisije u 2014. i 2019. godini to potvrđuju.

„Zaključavanje“ tokom pandemije kovida 19 država članica EU u nacionalne okvire zatvaranjem Šengenske zone slobodnog kretanja, neusaglašene politike u rukovođenju zdravstvenom krizom i izostanak brze uzajamne pomoći u lekovima i medicinskom materijalu (za Italiju i Španiju), uz već obavljenu deindustrijalizaciju u Evropi koja je onemogućila stvaranje strateških zaliha na nacionalnom nivou, idu u prilog suverenista. Sa okončanjem pandemije, zalažu se za reindustrijalizaciju zemalja, posebno automobilske, farmaceutske, vazduhoplovne i kosmičke industrije, kako zemlje ne bi zavisile od drugih. Pristalice federalista smatraju da je potrebno da se ojača jedinstveno tržište i evropska industrija i hitno usvoje nova rešenja koja se odnose na konkurenciju i zajednička tržišta. Za oba bloka je važno da je na globalnom nivou pandemija usporila ekonomiju i svakodnevni život građana. Bruto domaći proizvod u evrozoni opao je za 3,6% u prva tri meseca 2020, u odnosu na prethodni kvartal, odnosno, za 3,1% na godišnjem nivou, jer je smanjena potrošnja domaćinstava (zatvaranje prodavnica, restorana, kafića), a smanjena su i ulaganja zbog restriktivnih mera kretanja (Eurostat, 2020). Zaposlenost je u evrozoni opala za 0,2%.

Zato pojedini teoretičari i stručnjaci tvrde da je EU napredna laboratorija regionalne integracije. „Interesi država članica suviše su jaki da bi dopustili linearan razvoj ka potpunom nadnacionalnom karakteru zajednice, dok, s druge strane, postoji jak integracioni potencijal koji neprekidno produbljuje privredne, socijalne i političke veze različitih aktera iznad i preko državnih granica“ (Samardžić, 1998: 145).

Rad na definisanju Evropske unije na nivou globalnosti, odnosno kako pomiriti prosperitet i bezbednost u epohi globalizacije, još nije dovršen. To će odrediti izbore za Evropski parlament 2024. godine.

ZAKLJUČAK

Evropski parlament – jedina direktno izabrana institucija Evropske unije, stekla je ključnu ulogu u procesu odlučivanja i ravnopravan status sa ostalim institucijama u kojima su zastupljeni predstavnici nacionalnih vlada. Nastao je iz Zajedničke skupštine Evropske zajednice za ugallj

i čelik, 1952. godine u okviru koje su, naredne godine, formirane prve političke grupe sa partijama čiji su se članovi grupisali na klasno-ideološkoj, a ne na nacionalnoj osnovi. Početni „demokratski deficit“ koji se ogledao u nemogućnosti Evropskog parlamenta da poput nacionalnog parlamenta bira vladu i pokreće inicijativu za donošenje komunitarnih propisa, smanjivao se kroz institucionalne reforme unutar Evropske unije i jačanje zakonodavne, kontrolne i budžetske nadležnosti, kao i onih koje se odnose na regulisanje propisa bitnih u svakodnevnom životu građana Unije.

Poslednji izbori za Evropski parlament održani u maju 2019. godine, pokazali su ambiciju ove institucije: a) da nastavi da jača svoje nadležnosti; b) da se izjednači sa ulogom koju taj organ ima u nacionalnoj državi. Prvo se odnosi na sprovođenje kontrolnih nadležnosti Parlamenta koje su proširene kroz primenu procesa „prvog kandidata“ u izboru predsednika Evropske komisije, što je regulisano Ugovorom iz Lisabona, i postupkom „saslušanja“ kandidata za komesare i davanjem saglasnosti ili odbijanjem njihovog izbora, uz već postojeće pravo izglasavanja nepoverenja Evropskoj komisiji i raspuštanja ovog tela dvotrećinskom odlukom. Drugo se odnosi na postizbornu fragmentaciju Evropskog parlamenta i značajan izborni uspeh antisistemskih partija i pokazuje da ova institucija u praksi predstavlja sponu i komunikacijski kanal između naroda država članica EU i evropske vlasti u Briselu. Zato se rešavanje akutnih pitanja kao što su zaštita životne sredine, migracije, zaštita potrošača, zdravstvena zaštita, reflektovalo na rezultate evropskih izbora 2019, i postalo je deo obaveza Evropskog parlamenta, u saradnji sa ostalim evropskim institucijama, na način kako to čine nacionalni parlamenti. Iskustvo sa pandemijom kovida 19 na globalnom nivou, a posebno na najteže pogođenom evropskom kontinentu, i mere koje su države članice Unije preduzimale na nacionalnom nivou, uticaće na regulisanje njihovih budućih unutrašnjih odnosa, istovremeno i na evoluciju organizacije, ka federalizmu ili nacionalnom suverenitetu država članica.

Evropski parlament je ključna institucija čije će ideje o budućnosti Unije (npr. donošenje Finansijskog ustava) uticati na odnos supranacionalizam-nacionalizam-evrointegracije.

THE NEW COURSE IN THE EUROPE AFTER THE ELECTION FOR EUROPEAN PARLIAMENT 2019

Phd Jasminka Simić

Abstract: The Treaty of Lisbon (2009) contains an article on the role of national parliaments and guidance on the work of the European Parliament with national parliaments in the legislative process, which also includes reciprocal consultation on ongoing activities. The highest turnout in the last 20 years (51%) and the results of the most recent European Parliament elections (2019) have shown that the European elections have become significant as national ones. Citizens demand that human rights and freedoms (migration issue) be respected, they want to exercise their right to participate in decision-making process in areas of public life that transcend national borders (ecology), and in the removal of the political elite (only a small number have voted in favor of the status quo). It is now up to the members of European Parliament who have been given a greater influence on the political direction of Europe by the Treaty of Lisbon, to put what citizens want in practice, first by electing the new leaders of the

European institutions, then by exercising their legislative, financial and control powers and through debate on the future of the European Union with the lessons learned from the COVID-19 pandemic. The aim of this paper is to show the main results of political, economic and institutional changes by analyzing the election results and comparing them with the previous elections, *i.e.* to consider the answer to the question whether the EU will move towards federalization and the United States of Europe, advocated by French President Emmanuel Macron, and the extension of the competences of the European institutions in the areas belonging to nation states, or to national sovereignty, as advocated by the United Kingdom (this resulted Brexit and the first exit of a member country from the European Union). The victory of the populists in Hungary, Poland and Italy and the Greens in Germany, Luxembourg and Finland will maintain a dispute between nation-states and the supranational character of the Union, whose solution will have both public (social) and scientific significance.

Key words: *European Parliament, supranational union, sovereignty, populism, green movement, COVID-19 pandemic*

LITERATURA

5. Akt o izboru zastupnika Evropskog parlamenta putem neposrednih opštih izbora, potpisan u Briselu 20. 09. 1976. godine, stupio na snagu 1. 07. 1978, *Official Journal*, L278/1, 1976.
6. Bassot Étienne, Ten issues to watch in 2019, In-depth analysis, *European Parliamentary Research Service*, EPRS, Research Service PE 630.352 – January 2019, Available from: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2019/630352/EPRS_IDA\(2019\)630352_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2019/630352/EPRS_IDA(2019)630352_EN.pdf), 15. 11. 2019.
7. Baylis John, Smith Steve (2001). *The Globalization of World Politics*, Oxford Press University.

8. Castarede, Jean (2007). *50 Ans de Construction Européenne (1957-2007)*, Paris: Studyrama perspectives.
9. Communication from the Commission on the European Citizens' Initiative „Water and sanitation are a human right. Water is a public good, not a commodity“ Available from: <http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2014/EN/1-2014-177-EN-F1-1.Pdf>, 12. 11. 2019.
10. Consolidated version of the Treaty on European Union/Title III: Provisions on the Institutions, 2009, Available from:
11. https://en.wikisource.org/wiki/Consolidated_version_of_the_Treaty_on_European_Union/Title_III:_Provisions_on_the_Institutions, 16. 11. 2019.
12. Dinan Dezmon (2010). *Menjanje Evrope – istorija Evropske unije*, Beograd: Službeni glasnik.
13. Draft Treaty Establishing the European Union, *Official Journal of the European Communities*, No C 77/33, 14 February 1984, Available from: http://www.internationaldemocracywatch.org/attachments/318_Draft%20Treaty%20establishing%20the%20European%20Union%20-%20Spinelli%201984.pdf, 19. 11. 2019.
14. European election results 2019, European Parliament, Available from: <https://election-results.eu/>, 30.09.2019.
15. European Parliament 2019-2024, Available from: Available from: <https://election-results.eu/>, 30. 09. 2019.
16. European Parliament resolution of 7 February 2018 on the composition of the European Parliament (2017/2054(INL) – 2017/0900(NLE)), Annex, *Article 3*, 2018, Available from: http://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2018-0029_EN.html, 16. 11. 2019.
17. European Parliament decision of 7 February 2018 on the revision of the Framework Agreement on relations between the European Parliament and the European Commission (2017/2233(ACI)), Available from: http://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2018-0030_EN.html, 16. 11. 2019.
18. European Parliament gives final approval to UK withdrawal agreement, 29. 01. 2020, Available from: <https://www.europarl.europa.eu/ireland/en/news-press/european-parliament-gives-final-approval-to-uk-withdrawal-agreement>, 15. 06. 2020.
19. Financing the Recovery plan for Europe, Available from: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/factsheet_3_04.06.pdf, 14. 06. 2020.
20. Fuše Mišel (2009). *Evropska unija pola veka kasnije: stanje i scenariji obnove* Beograd: Službeni glasnik.
21. General Report on the Activities of the European Union 2018, 15.02. 2019, Available from: https://ec.europa.eu/commission/news/2018-general-report-activities-european-union-2019-feb-15_en, 30.09.2019.
22. Interinstitutional agreement between the European Parliament, the Council of the European Union and the European Commission on better law-making interinstitutional agreement of 13 April 2016, Availa-

- ble from: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32016Q0512\(01\)&from=PL](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32016Q0512(01)&from=PL), 15. 11. 2019.
23. Key instruments supporting the recovery plan for Europe, Available from: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/factsheet_2_en.pdf, 14. 06. 2020.
 24. *Parlement européen 2019-2024*, Available from; <https://www.touteleurope.eu/actualite/en-direct-du-parlement-recap-une-session-d-investiture-tres-politique-apres-les-europeennes.html>, 30. 09. 2019.
 25. Recovery plan for Europe, Available from: https://ec.europa.eu/info/live-work-travel-eu/health/coronavirus-response/recovery-plan-europe_en, 14. 06. 2020.
 26. Rules of Procedure of the European Parliament, title IX, 2019. Available from: http://www.europarl.europa.eu/doceo/document/RULES-9-2019-07-02-RULE-230_EN.html, 16. 11. 2019.
 27. Rules of Procedure of the European Parliament, Annex VI Approval of the Commission and monitoring of commitments made during the hearings, February 2019, Available from: https://www.europarl.europa.eu/sipade/rules20190211/Rules20190211_EN.pdf, 16. 11. 2019.
 28. Samardžić Slobodan (1998). *Evropska unija kao model nadnacionalne zajednice*, Beograd:Institut za evropske studije.
 29. Sidanski Dušan (2000). *The federal future of Europe –From the European Community to the European Union*, The University of Michigan Press.
 30. Simić Jasminka 82010). *Evropski parlament - Akter u odlučivanju u Evropskoj uniji*, Beograd.
 31. The Parliament is committed to helping EU countries deal with the coronavirus and address the socio-economic impact of the outbreak. Available from: <https://www.europarl.europa.eu/news/en/headlines/priorities/eu-response-to-coronavirus/20200316STO75001/covid-19-what-parliament-is-doing-to-mitigate-the-crisis>, 14.06